

Глобалната власт – рискове за близкото бъдеще

Георги Наїденов*

Калоян Харалампиев*

Резюме: Анализирани са проблемът доколко войните, които американският елит разпалва, създават рискове за близкото бъдеще. Разгледани са рисковете в сферата на световната икономика и политика. Изказва се мнение, че именно войните в Афганистан и Ирак са причина за големия мащаб на световната икономическа криза. Чрез статистически анализ се доказва, че през първото десетилетие на XXI-ви век двете републикански правителства на Буш водят антилиберална политика, увеличавайки колосално военния бюджет. Единствената перспектива за предпазване от нови мащабни икономически кризи е конверсия на американската военна промишленост.

Ключови думи: англосаксонски елит, военен бюджет, правителствени разходи, БВП.

JEL: C11, C22, H56, N42.

Съвременният социално-икономически живот е извънредно динамичен и глобализиран. Поведението и политиката на националните елити в големите

национални държави рефлектират и оказват положително или отрицателно влияние върху целият свят. Особено голямо е влиянието на англосаксонските елити и на първо място на американския англосаксонски елит. От осемнадесети век англосаксонският елит е начело на икономическия прогрес и има най-големи заслуги за утвърждаване на капиталистическия начин на производство в глобален мащаб. В момента САЩ са най-голямата световна икономическа сила. Те са и държава с най-голяма военна мощ, качествено превъзхождаща военната сила на другите страни. САЩ имат военни бази по целия свят. През 90-те години – след края на "Студената война", възниква еднополюсен свят начело със САЩ. Но в началото на XXI-ви век се очертава тенденция към възникване на многополюсен свят. Големият икономически възход на Китай и другите страни от БРИК подгонва икономическата и политическата доминация на САЩ. Успоредно с това нараства и военната агресивност на САЩ. Американският англосаксонски елит не крие своя стремеж към установяване и задържане на планетарна власт, използвайки военната си доминация. Създава ли това поведение рискове за развитието на човечеството? Според нас

* Георги Наїденов е доктор на социологическите науки, професор в катедра "Публична администрация и регионално развитие", e-mail: naidenov@tu-sofia.bg

* Калоян Харалампиев е доктор, доцент в катедра "Социология" на СУ "Св. Климент Охридски", e-mail: k_haralampiev@hotmail.com

– да! Агресивността на англосаксонските елити и, на първо място, на американския елит, се подценяват като рисков фактор от обществените науки, в частност и от българските обществени науки.

1. Защо след Втората световна война англосаксонският елит, за разлика от европейския елит, защитава икономическите и политическите си интереси чрез войни?

1.1. След Втората световна война англосаксонските елити и западноевропейските елити имат различен манталитет и различно поведение в защитата на националните си икономически интереси. Колосалните мъки, страдания, жертви, разрушения и пр. в Европа, която е основен "терен" на Втората световна война, а преди това и на Първата световна война, създават нагласа в европейските елити и в европейското обществено съзнание, че конкуренцията и съперничеството между националните капитали, трябва да се решава не чрез войни, а по мирен път. Тази нагласа се засилва още повече след разпада на колониалната система. Засилва се и от факта, че двете гържави, основни инициатори на Втората световна война – Германия и Япония, с огромни загуби на население, инфраструктура и пр. в резултат на нея, след войната постигат забележителни икономически и социални успехи без да "разширяват жизненото си пространство" – тоест в мирна, а не във военна конкуренция с другите нацио-

нални капитали, каквато е нагласата им преди Първата и Втората световни войни. Не така възприемат, обаче, резултатите на войната англосаксонските елити и англосаксонското обществено съзнание. На територията на англосаксонските страни – САЩ, Англия, Австралия, Канада и Нова Зеландия, и през двете войни не е стъпвал крак на чужд завоевател. На техните територии не са се водели военни действия. Въпреки жертвите и загубите от войните, въпреки бомбардировките над Англия, англосаксонските елити излизат с повишено самочувствие от тези войни. За разлика от европейските елити, англосаксонските елити приемат войната като естествено средство за постигане на икономическите си цели. Тези нагласи на англосаксонските елити се засилват поради още следните обстоятелства.

1.2. След краха на колониалната система на империализма – крах, за който съдейства американският елит, същият този елит измества английския елит като лидер в англосаксонския свят и бившите английски колонии. Причините за това са много. Най-съществената е, че още в началото на XX век САЩ стават най-силната световна икономика. А по време на световната икономическа криза 1929-1933 година центърът на международната търговия се премества от Англия в САЩ¹. През втората половина на XX век САЩ става лидер и на целият "Западен" свят. Северноатлантическият военен съюз (НАТО) се превръща в инструмент за **доминация** на американския елит над европейския и другите елити. Постепенно през 80-те години неговото лидерство над европейските елити се превръща във власт, много по-

¹ Общоприето е, че центърът на световната търговия се премества след Втората световна война, но ние сме съгласни с Ф. Бродел, че това става още по време на световната криза 1929-1933 година.

Дискусия

добна на отношенията **сюзерен-васал** в средновековна Европа. Тоест, европейските национални елити запазват значителни правомощия във фискалната си политика, в съдопроизводството, в законодателството си и т.н., но те са безусловно задължени да предоставят войски във войните водени от сюзерена – американския елит.

След "нежните" революции в бившите "социалистически" страни, те също попадат във васална зависимост от англосаксонските елити, в частност от американския елит. При това – **доброволно!** Интервюта в българския печат с бивши американски посланици в България от годините на прехода, а и от последните години, показват, че **унициативата** за приемане на американския елит като **сюзерен** е преди всичко на самия български елит, че българските политици и интелектуалци-идеолози са проявявали извънредна **активност** да бъдат приети от американския елит като негови агенти за влияние в България. Чрез васалитета на европейските елити, американският оръжеен, петролен, финансов и наркобизнес поставят, в по-малка или по-голяма степен на зависимост, европейските национални капитали и използват в свой интерес доходите на европейското население. Ако си представим земното кълбо като мрежа от национални капитали, обемността на които се изразява в планински конуси, англосаксонските национални капитали са **Хималаите** на тази карта. А мрежата на зависимите от тях капитали е най-широкото "петно" на земната повърхност. Разбира се има национални капитали, които са отделни "планини" – например китайския, японския, руския и т.н. Но те са **малки** "планини" в сравнение с англосаксонския капитал. **Мащабността** на англосаксонския капитал и широката мрежа на неговото

влияние засилва нагласата му и неговата "храброст" да решава проблемите на конкуренцията си с другите национални елити чрез **въоръжено насилие**.

1.3. Друго допълнително обстоятелство, засилващо **агресивността** на англосаксонските елити, е своеобразната **"симбиоза"**, която се изгражда след Втората световна война между него и еврейския елит. Широката мрежа за влияние на американския елит и поставянето във васална зависимост на европейските и други елити в голяма степен се дължи на тази симбиоза. Много са предпоставките за възникването на тази симбиоза. Една от тях е, че след като през 1948 година в бившия английски протекторат Палестина възниква нова държава на евреите – Израел, САЩ стават най-важната ѝ външнополитическа опора. Друга е, че в САЩ още по времето на Втората световна война, но особено първите години след нея, емигрират голямо множество евреи. Организацията на американските евреи, имащи значителни икономически, медийни и пр. ресурси, са извънредно силни и успяват да създадат представа в американския англосаксонски елит, че тяхната подкрепа има огромно, дори **решаващо** значение за избирането на президент и изобщо за резултатите в политическите борби. Тези два нови, освен еврейската диаспора в Европа, големи центъра на еврейския икономически, обществен, политически, културен и т.н. живот стават опорни точки на англосаксонския елит в борбата му за световна доминация.

1.4. Друга предпоставка е сходният манталитет и ценностна система на англосаксонския и еврейския елити. Това се дължи на ролята на двата елита в утвърждаването на капиталистическия начин на

производство. Еврейският елит, който от хилядолетия е свързан с търговията, лихварството и, най-общо казано, с развитието на **парично-стоковите отношения**, има най-големи заслуги в ранните фази на утвърждаване на капитализма в Европа, в ранните фази на прехода от просто стоково към капиталистическо производство². Маркс отбелязва, че "Парите са ревнивият бог на Израел, пред който не трябва да съществува никакъв друг бог... Богът на евреите е станал светски, станал е световен бог." (5, стр. 395)

По-късно – от XVIII век досега, англосаксонският елит започва да играе най-важна роля в утвърждаването на капиталистическия начин на производство по целия свят³. Сходните социални роли водят и до **сходен манталитет, сходно поведение, сходна ценностна система**. Това прави възможна **симбиозата**⁴. Тъй като от създаването си досега Израел съществува в ту затихваща, ту подновяваща се война с доста арабски държави и терористични ислямски организации, става взаимно **индуциране на агресивност** между англосаксонския и еврейския елити. Двата елита взаимно подкрепят агресивните си политики. Например САЩ блокира с гласа си в Съвета за сигурност на ООН решения, осъждащи мно-

гобройните военни актове на Израел. Американската и европейската еврейска **гуаспора**, от своя страна, изиграват съществена роля за изграждане на неправителствени организации, на мрежа за влияние, чрез които англосаксонският елит поставя във васална зависимост европейските елити, принуждавайки по-голяма част от тях да подкрепят военно, финансово и т.н. неговите войни. Именно мрежата на тези организации става идеологическо оръжие за подкрепата на американските войни по целия свят⁵. Например в България Соломон Паси, който е с кераитски произход⁶, непосредствено след преврата на 10.11.1989 година, в качеството си на депутат във Великото народно събрание, на 23 юни 1990 година внася в парламента предложение за присъединяване на България към Организацията на Северноатлантическия договор – НАТО. На 4 април 1991 година той създава неправителствената организация "Атлантически клуб". Активната дейност на тази организация сред българския елит довежда до вкарването на нашата страна във военнополитическия блок НАТО през 2004 година. Членството ни в НАТО има решително значение за поставяне на българския елит във васална зависимост от англосаксонския елит.

² В монографията си "Икономическа култура" Бл. Колев анализира дискусията, доколко еврейството има заслуги за възникване на модерния капитализъм в Западна Европа, между М. Вебер и В. Зомбарт. (4, 2008, стр. 30). Тъй като този въпрос изисква специално внимание, тук няма да се спираме на него.

³ През XVIII век центърът на международната търговия се премества от Амстердам в Лондон, а впоследствие – през първата половина на XX век, в САЩ. Виж Бродел (2, 2005)

⁴ Симбиоза, обаче, не означава липса на противоречия и сблъсък на интереси. Между САЩ и Израел не малко пъти е имало обтягане на отношенията, особено при строителството в завзетите арабски територии на заселнически поселища от Израел.

⁵ Освен във външнополитически аспект, еврейският елит оказва подкрепа на агресивната политика на англосаксонския елит и във **вътрешен** аспект. Във всички англосаксонски страни, но особено в САЩ, еврейският елит има доминиращи позиции в масмедията. Чрез тях той много успешно манипулира общественото съзнание в англосаксонските страни в полза на агресивната американска политика.

⁶ Използвам термина "кераитски произход" единствено за да означа произход от баща евреин и майка – нееврейка. Религиозният момент на кераизма игнорирам. Впрочем прави впечатление, че американският англосаксонски и еврейският елити използват за рисков политически операции не лица, които са евреи по правото на традиционния юдаизъм, а кераити – в Русия Каспаров е кераит.

Дискусия

Нашата теза е, че агресивното поведение на англосаксонските елити и на първо място на американския елит създава сериозни икономически и политически **рискове** за развитието на човечеството.

2. Какви икономически рискове крие агресивността на англосаксонските елити?

Използването на **военни действия** като средство в конкуренцията с другите национални бизнеси крие сериозни **икономически** рискове. Войните на САЩ от края на миналото столетие и първото десетилетие на XXI век са една от основните причини за **финансово-икономическа криза** 2008-2010 година⁷. Защо?

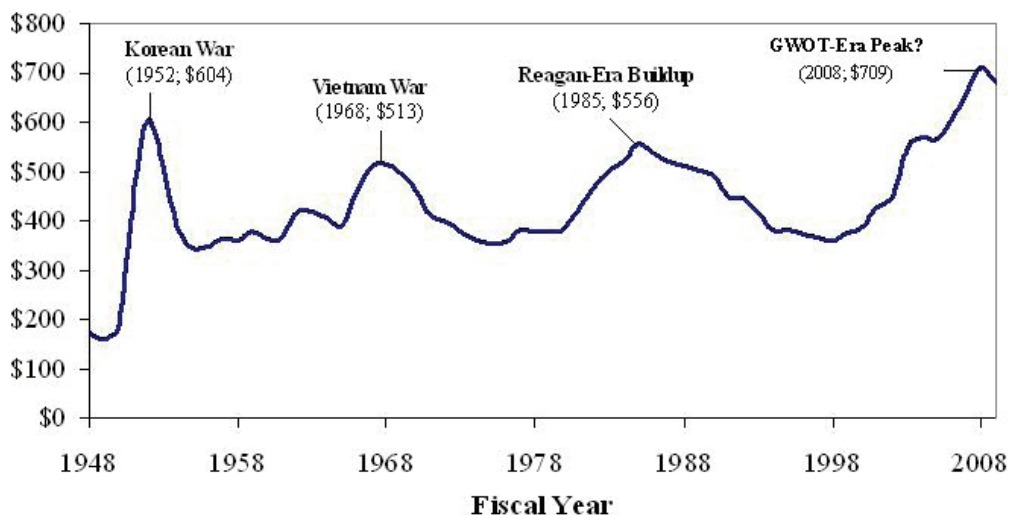
2.1. В американския военнопromишлен комплекс изкарва прехраната си близо 1/6 от американското население. **Периодично** се налага натрупаните запаси от оръжия, снаряди, бомби и пр. да се "**изразходят**", за да се получават нови държавни поръчки. Тази "потребност" е напълно в съзвучие с вече разгледаното позитивно отношение на общественото съзнание и на англосаксонския елит за използване на войната, като средство за решаване на икономически, политически и пр. конфликти. Ето защо американският военен бюджет има цикличен характер. Той периодично преминава през периоди на подем, а след това на спад – виж Фигура 1⁸.

От представената графика е видно, че от края на XX век и през първото десетилетие

THE CENTER
FOR ARMS CONTROL
AND NON-PROLIFERATION

Budget Authority for National Defense, FY 1948-2009 (in billions of constant FY09 dollars)

Фигура 1. Военен бюджет на САЩ в съпоставими цени

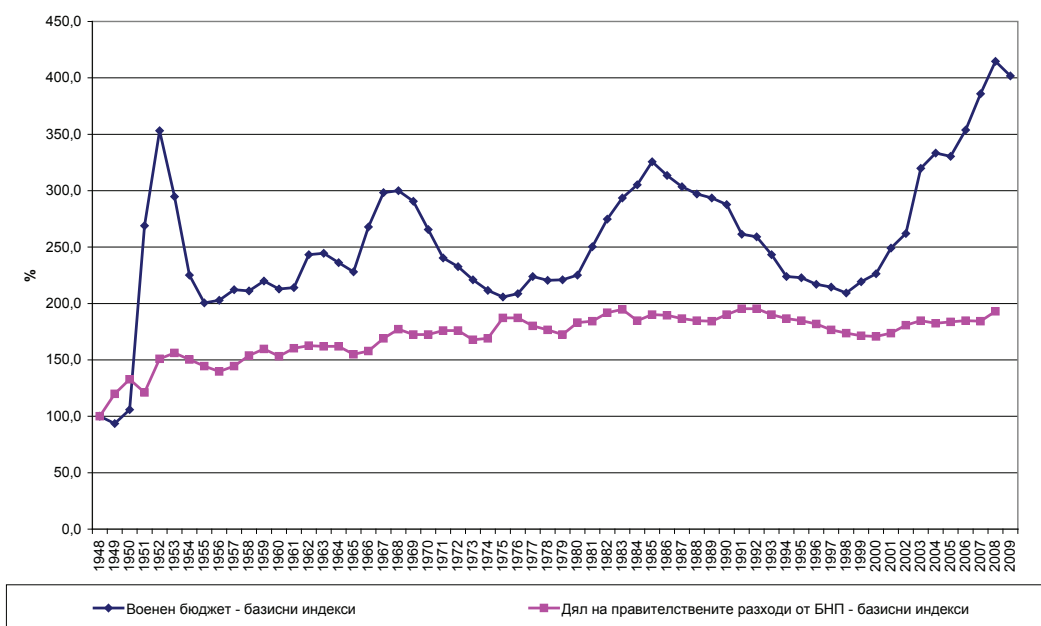
⁷ Тази криза по **мащабността** си е почти равностойна на кризата 1929-1933 година.

⁸ Данните за военния бюджет на САЩ са взети от статията на Травис Шарп "Текущите разходи за отбрана на САЩ в сравнение с разходите след 1948 година" (11, 2009). Те се отнасят за периода 1948-2009 година и са в съпоставими цени.

тие на XXI век – до 2008 година, американският военен бюджет се намира в повишителна фаза на своя цикъл. През 1998 година военният бюджет има най-ниската си стойност – 358 милиарда долара. Възлова е 2001 година. След нея започва рязко увеличение на военния бюджет. През 2008 година той е 709 милиарда долара – за десет години се увеличава почти двойно в сравнение с 1998 година (11, 2009, стр. 2). Това "шоково" увеличаване на военния бюджет благоприятства концентрацията на капитала във военната индустрия, в петролния и наркобизнеса⁹.

В резултат обаче на тази "шокова" концентрация на капиталите през първото десетилетие на XXI век се **намаляват покупателните възможности на американските данъкоплатци**. Делът на работните

заплати в националния доход през 2006 година спада на 51,6% и е значително по-малък отколкото през 2000 година, когато е 54,9% (8, 2007). Приходите на средно домакинство спадат с 0,3% годишно в реални стойности, като най-силно спадат доходите на най-долната една пета от населението. Стига се до значително увеличаване на задлъжнялостта на американските домакинства – през 1998 година тя е 63% от Брутният вътрешен продукт, а през 2007 година скача на 100% (6, 2009, стр. 1, 8). През 2008 година вече всеки десети притежател на ипотечен кредит не може да плаща вноските си в банките. Именно това довежда до **финансовата криза** – тя започва като **ипотечна криза**. След това се превръща в **икономическа криза**.

Фигура 2. Базисни индекси на военния бюджет на САЩ и на дела на правителствените разходи от БНП

⁹ Защото за охрана на местните племенни наркобосове в Афганистан се плаща с парите на американските данъкоплатци (и българските), а не с парите на американския национален наркобизнес. Защото охраната на петролопроводите в Ирак също се плаща с парите на американските данъкоплатци (и българските), а не с парите на американските петролни корпорации и пр. По такъв начин американският политически елит спестява колосални производствени разходи на американския петролен и наркобизнес. Тоест, американският петролен и наркобизнес **концентрира** доходи на американските, европейските и пр. данъкоплатци.

Дискусия

2.2. В момента световното обществено мнение и гилдиите на професионалните икономисти, социолози, политолози и т.н. обясняват кризата с дългосгодишната "неолиберална" икономическа политика водена от елитите на развитите страни и на първо място от англосаксонските елити¹⁰. Дали е така? Коя от двете стратегии – на **минимализация** на държавната намеса, което е характерно за либерализма, или обратно – на **максимализация** на държавната намеса, използва управляващата

Дори с "просто око" се виждат две неща:
а) Делът на правителствените разходи спрямо БВП през първото десетилетие на XXI век не се намалява, а се увеличава. Тоест, през първото десетилетие на XXI век американските правителства водят не "неолиберална", според общоприетото мнение, а обратно – антилиберална политика. И това е съвсем естествено. Може ли да се увеличава военния бюджет, ако не се увеличава държавната намеса, ако пра-

Таблица 1. Открити цикли в двата динамични реда

Период	Базисни индекси на военния бюджет	Базисни индекси на дела на правителствените разходи спрямо БВП
24	X	
18	X	
14	X	X
8	X	X

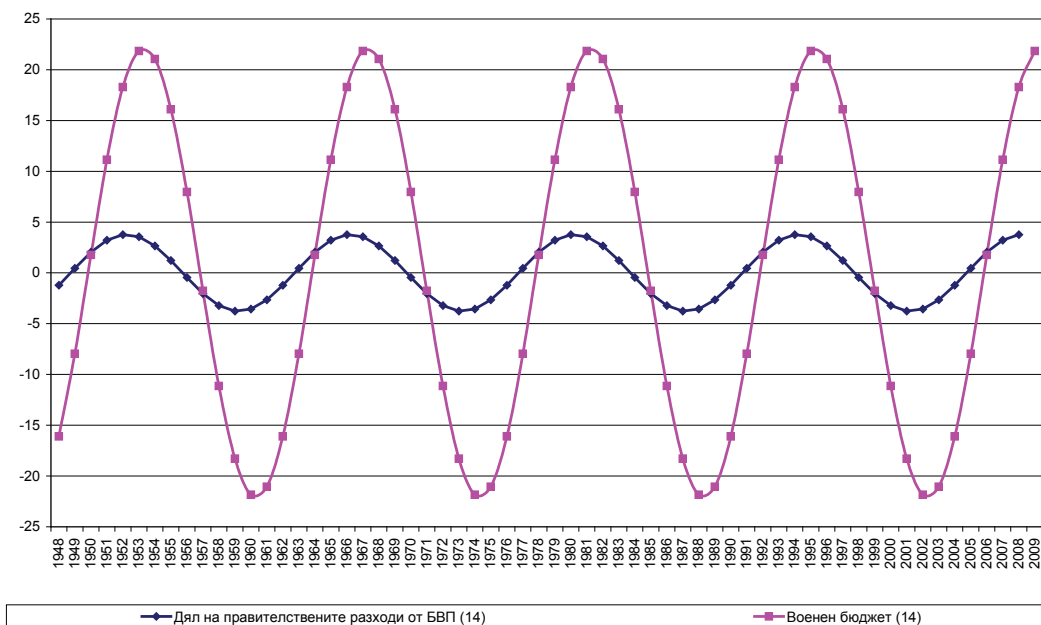
класа в САЩ (водещата световна икономика, от която тръгна кризата) през първото десетилетие на XXI век? Има ли връзка **машабът** на световната криза с агресивното поведение на англосаксонските елити?

Основен показател за степенята на държавна намеса в икономиката е делът на правителствените разходи спрямо БВП. Ето защо сме построили графика на правителствените разходи спрямо БВП за САЩ в периода 1948-2008 година. Насложили сме в една графика динамиката на правителствените разходи спрямо БВП и динамиката на военния бюджет на САЩ – Фигура 2¹¹.

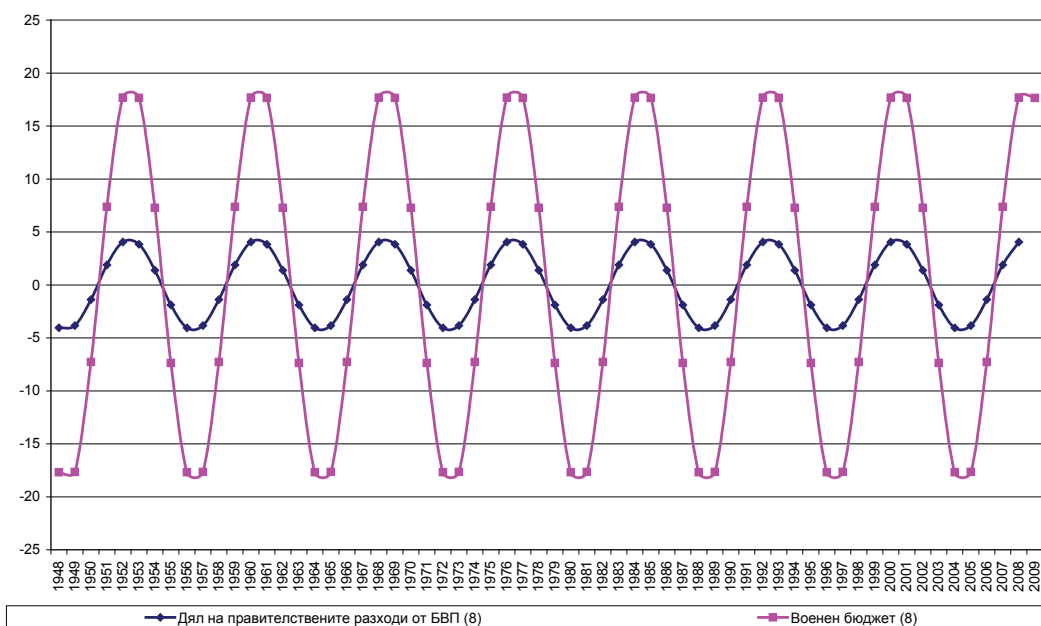
вителството не преразпределя в полза на американския военнопромишлен комплекс все по-голяма част от парите на американските данъкоплатци? Очевидно не! Така че антилибералната политика на американските правителства през първото десетилетие на XXI век е съвсем естествена. Не "неолибералната", а обратно – антилибералната икономическа политика на американските правителства намали покупателните възможности на американците и доведе до ипотечна, а впоследствие до финансова и икономическа криза.

¹⁰ Например Иван Ангелов, разглеждайки причините за световната криза, на второ и трето място от общо осем причини поставя "Сляпата вяра в пазарната саморегулация" и "Отстраняването на държавата от участие в управлението на икономиката" (1, 2010, стр. 31)

¹¹ За периода 2008-2010 година открихме още един източник за военния бюджет на САЩ в съпоставими цени, т.нар. "Зелена книга" (12, 2009, стр. 6). И според двата източника след 2008 година започва намаляване на военния бюджет. Но според "Зелената книга" това намаляване е по-бавно отколкото според Шарп. Поради разминаването в двата източника, в последващия анализ ще използваме само данните на Шарп. Данните за дела на правителствените разходи от брутния вътрешен продукт (БВП) са взети от сайта "Budget of the United States Government: Historical Tables Fiscal Year 2010" (9, Таблица 15.3) и се отнасят за периода 1948-2008 година. На базата на изходните данни са изчислени базисни индекси при база 1948 година. По-нататък са анализирани именно базисните индекси.

Фигура 3. Открити цикли с период 14 години

Фигура 4. Открити цикли с период 8 години

Дискусия

Друг е въпросът за дефицита на финансова дисциплина и спазване на законите като причина за кризата. Едното и другото може да ги има както при либерална, така и при антилиберална икономическа политика;

б) Динамиката на правителствените разходи спрямо БВП и динамиката на военния бюджет в голяма степен имат еднакъв ритъм. Тук вече трябва да "въоръжим" нашият поглед с инструментариума на статистиката. Използваме бейсовски спектрален анализ, описан в статията "Cyclic Recurrence of Foodstuffs and Non-foodstuffs Price Level in Bulgaria during XX Century" (10, 2007).

Откритите цикли в динамиката на двата временни реда са представени в таблица 1.

От таблицата е видно, че в динамиката на военния бюджет има четири вида цикличност – с дължина на вълната 24; 18; 14; и 8 години. В динамиката на дела на правителствените разходи спрямо БВП има два вида цикличност – с дължина на вълната 14 и 8 години. Фактът на съвпадане на дължината на вълната и на двата вида цикличност на дела на правителствените разходи спрямо БВП и на два от четирите вида цикличност на военния бюджет е красноречиво доказателство за връзката между динамиките на двата показателя. Има ли **синхронност** в тази динамика?

Циклите с еднакви периоди са показани графично на фигури 3 и 4. От двете гра-

фики се вижда, че има синхронност в цикличността на правителствените разходи и динамиката на военния бюджет. При вълните с дължина 14 години динамиката на дела на правителствените разходи предхожда с една година динамиката на военния бюджет¹². При вълните с дължина 8 години динамиката на дела на правителствените разходи се синхронизира напълно с динамиката на военния бюджет¹³.

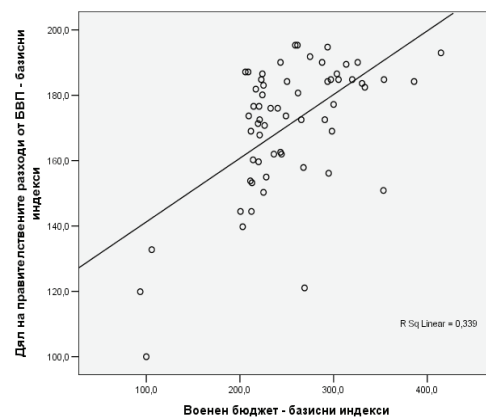
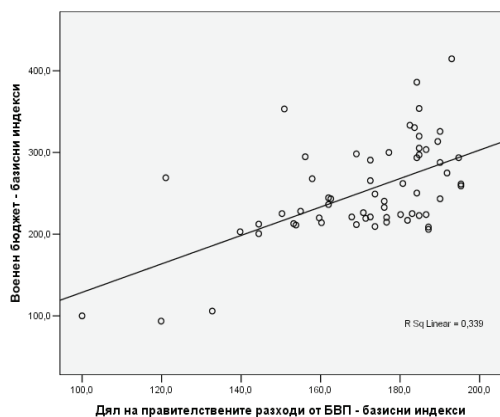
Двата факта, които установихме – съвпадане на дължината на вълните и синхронността на двата вида динамики показват връзката и взаимовлиянието между динамиката на военния бюджет и динамиката на правителствените разходи спрямо БВП. Но каква е тази връзка и взаимовлияние?

Възможни са няколко хипотези:

а) Динамиката на военния бюджет е факторът който оказва решаваща роля върху динамиката на правителствените разходи спрямо брутния вътрешен продукт. Повишителната вълна на военния бюджет неизбежно води до повишителна вълна на правителствените разходи в БВП. Когато "обществената тежест" на военните разходи стане непоносима за икономиката и населението, започва намаляване (период на спад) на военния бюджет. И съответно започва низходящата фаза на правителствените разходи в БВП. Това, че динамиката на дела на правителствените разходи предхожда с една година динами-

¹² Когато има цикли с един и същи период, динамиката на явлениято, което следва във времето, може да се изрази като функция на динамиката на явлениято, което предшества във времето. В случая за цикъла с период 14 години може да се запише, че $f''(t) = 5,8 \cdot f'(t-1,1)$, където с $f''(t)$ е отбелязан цикълът на базисните индекси на военния бюджет, а с $f'(t)$ е отбелязан цикълът на базисните индекси на дела на правителствените разходи спрямо БВП. Това означава, че при четиринадесетгодишния цикъл изменението на военния бюджет през конкретна година е 5,8 пъти по-голямо от изменението на дела на правителствените разходи спрямо БВП през предходната година.

¹³ В случая за цикъла с период 8 години $f''(t) = 4,5 \cdot f'(t-0,1)$. Това означава, че при осемгодишния цикъл изменението на военния бюджет през конкретна година е 4,5 пъти по-голямо от изменението на дела на правителствените разходи спрямо БВП през същата година.

Фигура 5. Връзка между базисните индекси на военния бюджет и дела на правителствените разходи спрямо БВП

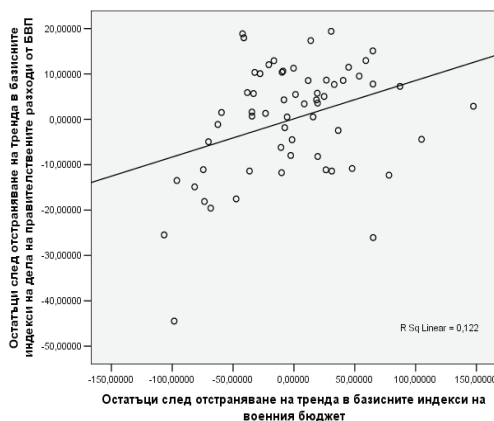
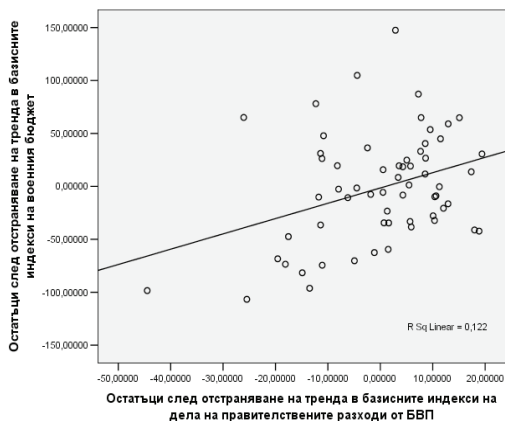
ката на военния бюджет, не опровергава хипотезата, тъй като това своеобразно "изпреварване" на динамиката на дела на правителствените разходи се дължи на предварителната лобистка дейност на политическите агенти на американския военнопромишлен комплекс;

б) Взаимното влияние между двата процеса е равностойно;

в) Динамиката на правителствените разходи спрямо brutния вътрешен про-

правителствените разходи спрямо БВП неизбежно води до повишителна вълна на военния бюджет. И обратно – нисходящата вълна на правителствените разходи в БВП води до низходяща вълна на военния бюджет. Фактът, че при 14-годишния цикъл динамиката на дела на правителствените разходи предхожда с една година динамиката на военния бюджет е показателен за сериозността на тази теза.

За да измерим количествените параме-

Фигура 6. Връзка между базисните индекси на военния бюджет и дела на правителствените разходи спрямо БВП след отстраняване на тренда в изходните динамични редове

дукт е факторът, който оказва решаваща роля върху динамиката на военния бюджет. Повишителната вълна на дела на

три на взаимодействието между военния бюджет и дела на правителствените разходи спрямо БВП, използваме регресионен

Дискусия

и корелационен анализ. Изследваме дъва регресионни модела, при които дъвата процеса – динамиката на правителствените разходи спрямо brutния вътрешен продукт и динамиката на военния бюджет, си разменят местата на фактор и резултат.

Изследването показва, че:

а) Дъвете явления се изменят едновременно – когато едното нараства, и другото също се увеличава;

б) Връзката между дъвата процеса е умерена – 0,339 (Този коефициент на определеност показва, че 33,9% от различията в едното явление се обясняват с другото. Коефициентът на определеност е еднакъв независимо кой признак е фактор и кой е резултат, т.е. взаимното влияние между дъвата процеса е равностойно).

Тук обаче има следният проблем – връзката между дъвата признака може да се изследва по посочения начин само ако в дъвата динамични реда няма тренд. Проверката за наличие на тренд са прави чрез коефициента на автокорелация (3, 1991, стр. 194-195).

В нашия случай и в дъвата динамични реда се наблюдава автокорелация. Това означава, че вместо изходните данни в регресионните модели трябва да участват остатъците след отстраняването на тренда (3, 1991, стр. 196).

След отстраняването на тренда в дъвата динамични реда силата на връзката намалява (коефициентът на определеност спада почти тройно – от 0,339 на 0,122). Това второ изследване потвърждава верността на хипотезата за равностойността на взаимодействието. Но връзката между дъвата процеса вече не може да се тълкува като умерена, а об-

ратно – като слаба.

В заключение можем да кажем следното за резултатите на регресионния анализ. Той достатъчно категорично потвърждава верността на хипотезата за равностойността на взаимодействието между динамиката на военния бюджет и на дела на правителствените разходи спрямо БВП. При изследването – без отстраняване на тренда, връзката между дъвата процеса е умерена, а при изследване с отстраняване на тренда е слаба.

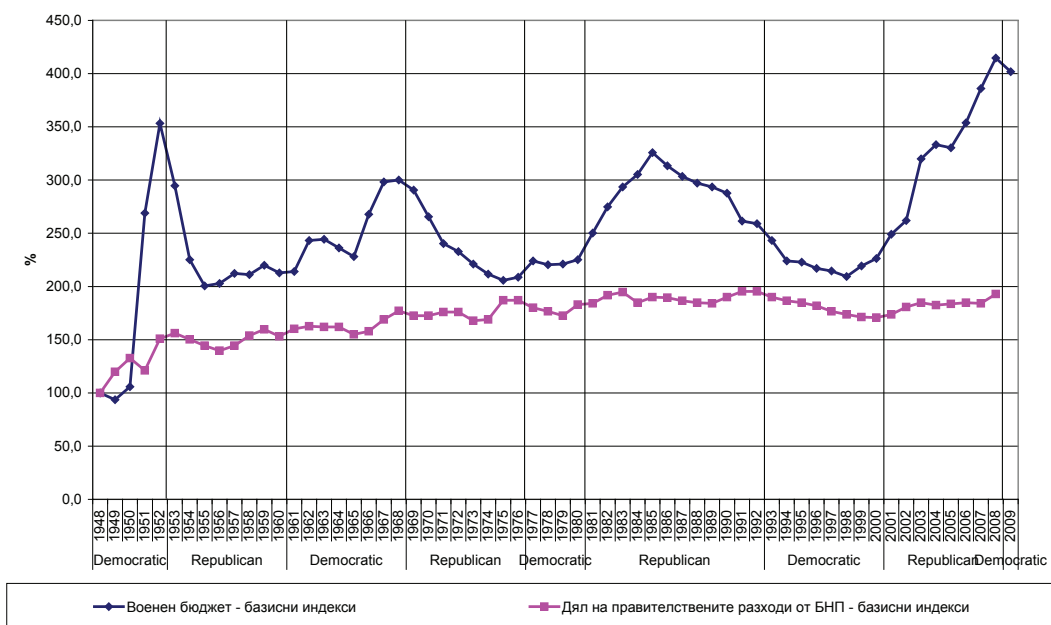
2.3. Мащабите на сегашната икономическа криза в голяма степен се дължат на агресивното поведение на англосаксонските елити в защита на икономическите интереси на американския военен, нарко- и петролен бизнеси¹⁴. Рисковете, които създава агресивността на американския елит, продължават да съществуват и могат да доведат до второ дъно на кризата. Защо?

Защото след като стига своя връх през 2008 година, за разлика от предходните пикове (1952, 1968, 1985 година), военният бюджет започва да намалява твърде "плахо". Демократите печелят президентските избори с **антивоенни** лозунги и Б. Обама става президент. Но неговото правителство не води **убедителна** политика за прекратяване на водените от САЩ войни. Нещо повече, това правителство разпалва още една война – в Либия. А това е **рисково**. Първо, защото не се знаеше колко време ще да продължи войната и какъв режим ще се установи в Либия. Второ, защото това са допълнителни финансови тежести за американския и европейския данъкоплатец.

¹⁴ Подчертаваме "мащабите", защото кризата сама по себе си е **естествена** за периода, в който се намира световната икономика (период на преместване на центъра на световната търговия от САЩ в Китай). Агресивността на англосаксонските елити и в частност на американския елит усилва кризата и увеличава нейния **мащаб**.

2.4. Тази необуздана антивоенна политика на правителството на Б. Обама води до **рискова** икономическа политика. Излизането от рецесия чрез наливане на 700 млрд. долара в заплашените от банкрут банки не е решение на проблема. Този подход неизбежно създава рискове от **неконтролирана** инфлация. От една страна, печатайки долари, американското правителство обезценява своите и на американския бизнес задължения към други държави и чуждестранни бизнеси, притежаващи големи валутни резерви в долари (например Китай). Така че, макар и рискувайки да "изпусне юздите" на инфлацията, в известна степен то "стабилизира" икономическото статукво на амери-

канската икономика¹⁵. Но, от друга страна, вълните на американската **инфлация** се разпространяват по целия свят и създават не-сигурност в световната икономика. Гигантското **прахосване** от страна на американския елит на овеществен човешки труд във водене на войни продължава. Ежедневно през първото десетилетие на XXI век трудът на американските данъкоплатци се **"възрива"** във въздуха в буквалния смисъл на думата¹⁶. **Диспропорцията** между паричната маса и стоковия фонд неминуемо се задълбочава и е много вероятно да предизвика **второ гоно** на кризата. Очевидно е, че единствено **конверсия** на американския военнопромишлен комплекс може да гарантира намаляване на

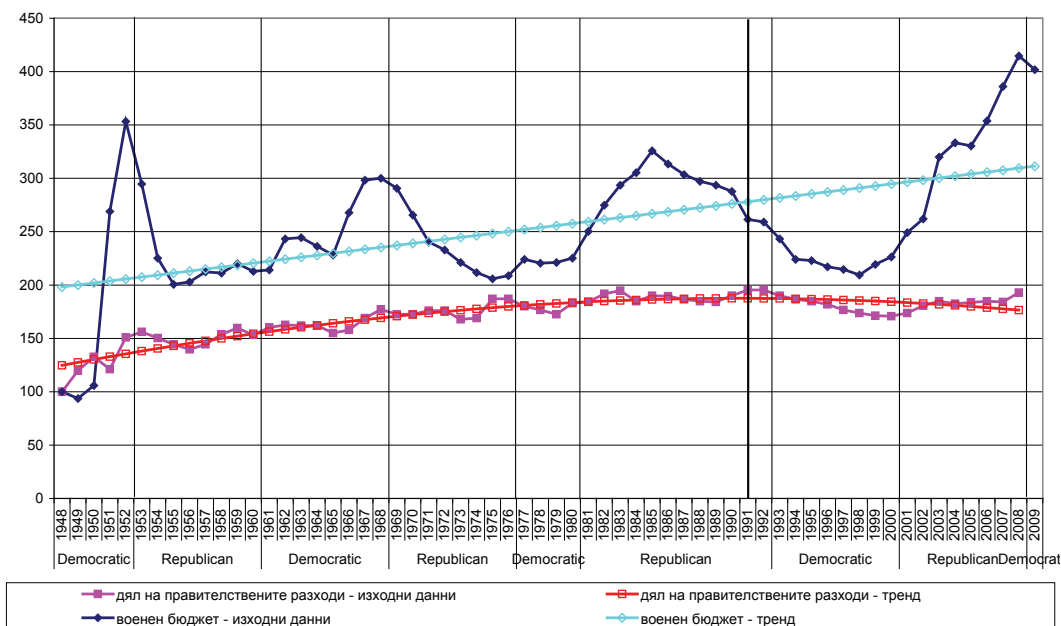

Фигура 7. Базисни индекси на военния бюджет на САЩ и на дела на правителствените разходи от БНП спрямо президентските мандати на републиканци и демократи

¹⁵ Свидетели сме колко краткотрайно е това "стабилизиране". През месец юли 2011 година в публичното пространство все по-упорито се коментираше перспективата американското правителство да обяви фалит (7, 2011, стр. 23).

¹⁶ Според Института за международни проучвания "Уотсън" за този период преките разходи за войните струват на американските данъкоплатци 1,3 трилиона долара. Заедно с непреките, унищоженият труд на американското гражданство е на стойност между 3,7-4,4 трилиона долара. (В. "Труд", 30.06.2011 г., стр.29) Убедени сме, че американският елит може да прехвърля върху американските данъкоплатци производствените разходи на своя петролен и наркобизнес по много по-евтин начин, отколкото настоящия – чрез войни.

Дискусия

Фигура 8. Тренд на военния бюджет и на дела на правителствените разходи спрямо БВП

мащабите на световните кризи.

3. Какви политически рискове крие агресивността на англосаксонския елит?

3.1. Най-напред ще разгледаме какво влияние оказва върху динамиката на военния бюджет и дела правителствените разходи спрямо БВП видът управление в САЩ. Тоест, отразява ли се върху тази динамика коя от двете основни партии в САЩ – републиканци и демократи, в даден период е на власт? Този въпрос е уместен още повече, ако се обърне внимание на факта, че надали цикълът с период 8 години на двата показателя е случаен, тъй като през разглеждания период често американските президенти са управлявали по два мандата, т.е. точно по 8 години. Затова е интересно да се наложи динамиката на военния бюджет и на дела на правителствените разходи спрямо БВП върху периодите

на управление на републиканците и демократите и да се установи какво е влиянието върху тази динамика на двете партии.

Данните за периодите на управление на Републиканската и Демократическата партия в САЩ са взети от Уикипедия (13).

Най-напред ще изследваме какъв е трендът на динамиката на военния бюджет и на дела на правителствените разходи спрямо БВП? Ще разгледаме има ли разлика в политиката на републиканците и демократите относно военния бюджет и дела на правителствените разходи спрямо БВП и дали се изменя тази политика във времето?

Видно е, че:

а) При военния бюджет трендът е изцяло възходящ. Тоест управляващата класа като цяло подкрепя политика на увеличаване на военния бюджет;

б) При дела на правителствените разходи спрямо БВП от 1948 до 1991 година се наблюдава нарастване, а след тази година

започва намаляване. Тоест в динамиката на дела на правителствените разходи спрямо БВП има два периода: 1. от 1948 до 1991 година, когато управляващият елит увеличава преразпределителните функции на държавата – с други думи, като цяло води антилиберална икономическа политика; 2. от 1991 до 2008 година, когато като цяло води либерална икономическа политика.

От Фигура 8 обаче е видно още, че през първото десетилетие на XXI век, когато два мандата последователно на власт са републиканците (президент Буш-младши), и двата показателя – военният бюджет и делът на правителстве-

равление – на републиканци и демократи. Изчисляваме периодите на повишение и понижение средно за една година в двата периода – виж таблица 2.

Какво ни показват резултатите?

3.2. А) Политика на републиканци и демократи относно военния бюджет при 14-годишния цикъл:

1. Политиката на републиканци и демократи относно военния бюджет в периода от 1948 до 1991 година е **коренно различна**. Основен принос за **възходящата** динамика на военния бюджет имат **демократите**. Средногодишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното уп-

Таблица 2. Повишителни и понижителни вълни в откритите цикли, преизчислени към една година от мандата

Периоди	Мандати	14-годишен цикъл		8-годишен цикъл	
		Повишаване	Понижаване	Повишаване	Понижаване
		Военен бюджет			
1948 – 1991 година	Републиканци	0,04	0,11	0,14	0,11
	Демократи	0,13	0,01	0,13	0,13
1991 – 2009 година	Републиканци	0,11	0,03	0,14	0,11
	Демократи	0,06	0,08	0,11	0,14
Дял на правителствените разходи спрямо БВП					
1948 – 1991 година	Републиканци	0,04	0,10	0,14	0,11
	Демократи	0,13	0,02	0,13	0,13
1991 – 2008 година	Републиканци	0,13	0,02	0,14	0,11
	Демократи	0,03	0,10	0,11	0,11

ните разходи спрямо БВП се увеличават. Тоест политиката на републиканците два мандата е противоположна на тренда през тази фаза – от 1991 година до сега. Ето защо, за да оценим по-прецизно политиката на двата вида управление ще изчислим времетраенето на повишителните и понижителните фази на циклите, общи за двата показателя, а именно на 14-годишните и 8-годишните цикли в двата периода – от 1948 до 1991 година и от 1991 до 2009 година, при двата вида уп-

равление е 0,13:0,01. Тоест повишението 13 пъти надвишава понижението. Републиканците водят точно обратната политика – те се стремят да **намаляват** военния бюджет. Средногодишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното управление е 0,04:0,11. Тоест понижението при тях 2,8 пъти надвишава повишението. Тяхната политика на понижаване на военния бюджет е неколкостранно по-слаба от политиката на демократите за неговото повишаване и затова в този период общата

Дискусия

динамика е увеличаване на военния бюджет.

2. В следващия период – от 1991 до 2009 година двете партии коренно **преобръщат** своята политика. В този период републиканците, за разлика от предходния период, водят политика на **увеличение**, а не на **намаление** на военния бюджет. Средногодишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното управление е 0,11:0,03. Тоест повишението 3,7 пъти надвишава понижението. Демократите "следват" примера на републиканците – те също преобръщат своята политика. За разлика от предходния период, те се стремят да **намаляват** военния бюджет. Средногодишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното управление е 0,06:0,08. Тоест понижението при тях 1,3 пъти надвишава повишението. И то не може да "компенсира" силната и последователна политика на републиканците за увеличаване на военния бюджет и общата динамика си остава възходяща.

Б) Политика на републиканци и демократи относно **военния бюджет** при 8-годишния цикъл:

1. Разликите в политиката на републиканци и демократи при 8-годишния цикъл в периода 1948-1991 година не са толкова съществени като при 14-годишния цикъл. Времетраенето на повишителните и понижителните фази на демократите е абсолютно еднaкво – 0,13. При републиканците повишителната фаза превишава понижителната в отношение 0,14:0,11. Тоест няма тези големи и контрастни разлики като при 14-годишния цикъл¹⁷.

2. Същото е вярно и за периода от 1991 до 2009 година. При републиканците повишителната фаза превишава понижителната в същото отношение като в предходния период – 0,14:0,11. При демократите времетраенето на повишителните и понижител-

ните фази е 0,11:0,14. Тоест пак има разлики в политиката на републиканци и демократи относно военния бюджет, но те далеч не са толкова съществени и контрастни, както при 14-годишния цикъл.

3.3. А) Политика на републиканци и демократи относно дела на правителствените разходи спрямо БВП при 14-годишния цикъл:

1. Политиката на републиканци и демократи относно дела на правителствените разходи спрямо БВП от 1948 до 1991 година е **коренно различна**. Основен принос за възходящата динамика на правителствените разходи спрямо БВП отново, както и при военния бюджет, имат **демократите**. Те водят ярко изразена **антилиберална** политика. Средногодишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното управление е 0,13:0,02. Тоест повишението 6,5 пъти надвишава понижението. Републиканците, както и при военния бюджет, водят точно обратната политика – те се стремят да **намаляват** правителствените разходи спрямо БВП. Тяхната политика е подчертано **либерална** – средногодишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното управление е 0,04:0,10. Тоест понижението при тях 2,5 пъти надвишава повишението. И въпреки че понижението в този случай превишава съществено повишението, то не може да "компенсира" значително по-силната антилиберална политика на демократите и затова в този период общата динамика е възходяща.

2. В следващия период – от 1991 до 2009 година двете партии коренно **преобръщат** своята политика. В този период републиканците, за разлика от предходния период, водят политика на **увеличение**, а не на **намаление** на правителствените разходи спрямо БВП. Тоест в този период те водят **антилиберална** политика – средно-

¹⁷ Заслужава обаче да се отбележи, че в този период при 8-годишния цикъл се установява различна – обратна политика, на републиканците в сравнение с 14-годишния цикъл.

годишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното управление е 0,13:0,02. Тоест повишението 6,5 пъти надвишава понижението. Демократите "следват" примера на републиканците – те също преобръщат своята политика. За разлика от предходния период, те се стремят да **намаляват** правителствените разходи спрямо БВП. В този период те водят **либерална** политика – средногодишното повишение спрямо средногодишното понижение при тяхното управление е 0,03:0,10. Тоест понижението при тях 3,3 пъти надвишава понижението. В този случай тяхната либерална политика "компенсира" антилибералната политика на републиканците и общата динамика става низходяща.

Б) Политика на републиканци и демократи относно **правителствените разходи спрямо БВП** при 8-годишния цикъл:

1. Съотношенията в повишителните и понижителните средногодишни стойности в политиката на републиканци и демократи при 8-годишния цикъл и в двата периода са абсолютно идентични на стойностите при 8-годишния цикъл на военния бюджет. В периода 1948-1991 година времетраенето на повишителните и понижителните фази на демократите е абсолютно еднакво – 0,13. При републиканците повишителната фаза превишава понижителната в отношение 0,14:0,11. Тоест няма тези големи и контрастни разлики като при 14-годишния цикъл¹⁸. И тъй като републиканците водят антилиберална политика, а демократите "неутрална", то в този период общата динамика е възходяща.

2. В периода от 1991 до 2009 година при републиканците повишителната фаза превишава понижителната в същото отношение като в предходния период – 0,14:0,11. При демократите времетраенето на повишителните и понижителните фази е

0,11:0,11. Тоест пак има разлика в политиката на републиканци и демократи относно дела на правителствените разходи спрямо БВП, но те далеч не са толкова съществени и контрастни, както при 14-годишния цикъл. В този случай либералната политика на демократите "компенсира" антилибералната политика на републиканците и общата динамика става низходяща.

Но, както вече отбелязахме, през първото десетилетие на XXI век антилибералната политика на двете последователни републикански правителства доведе до голяма мащабност на световната икономическа криза. Така че в момента актуалният въпрос е **пречупване** на антилибералната политика, започната от републиканците през първото десетилетие на XXI век, а не обратното – подържане и засилване на тази политика, към което тласкат правителството на демократа Обама общественото мнение и професионалните гилдии на икономисти, социолози, политолози и пр. Защо? Защото сегашната икономическа политика има своята "инерционност" и може в близко бъдеще да промени низходящия тренд. А трендът на намаляване на правителствените разходи спрямо БВП от 1991 година трябва да се запази, а не да се измени. В момента делът на правителствените разходи спрямо БВП е значително по-висок от изходната година – 1948. При това трябва да се има предвид, че тази година – 1948, е скоро след Втората световна война, а преразпределителните функции на държавата в икономиката в този период са много високи. Така че пак ще повторим – не отказ от хипотетичен икономически либерализъм, а напротив – промяна на антилибералната политика, започната от двете републикански правителства през първото десетилетие на XXI век, е именно нужната за намаляване на мащабите на иначе неизбежните за

¹⁸ Тук също трябва да отбележим, че в този период се установява различна – обратна политика, на републиканците в сравнение с 14-годишния цикъл.

Дискусия

капиталистическия начин на производство и особено за сегашния етап кризи. Но, за да стане това, е необходимо да се променят агресивните нагласи на англосаксонските елити и, на първо място – на американския елит. Необходимо е да се осъзнае от общественото мнение и професионалните гилдии на икономисти, социолози, политолози и пр., че прахосването на човешки труд – жив и овеществен, от военнопромишления комплекс на САЩ през втората половина на XX и първото десетилетие на XXI век е силно рисков фактор за американското и световното икономическо развитие. То е и причина за големия мащаб на световната икономическа криза от 2008-2010 година. Обществено мнение и професионалните гилдии на икономистите, социолозите и пр. трябва да оказват натиск върху англосаксонските елити и в частност върху американския елит за **либерализация** на тяхната икономическа политика и **конверсия** на американското военнопромишлено производство. Това е единственият начин да се тушират рисковете от нови войни и мащабни световни кризи.

3.4. Агресивната политика на англосаксонския елит има и международни измерения. Тя създава **напрежение** между него и **европейския** елит. Европейският елит безрезервно подкрепя интересите на американския военнопромишлен комплекс, на американския петролен и наркобизнес, включително и **източвайки** в тяхна полза от данъците на своите граждани. Световната икономическа криза обаче **променя** нещата. Парите на европейските данъкоплатци не стигат, за да се "кърпят" всички дупки. Ето защо Ангела Меркел отказва на американската корпорация "Дженерал мотърс" да налее в нейните "джобове" от парите на германските данъкоплатци. Някои европей-

ски страни изтеглят военните си контингенти от Ирак и отказват да харчат парите на своите данъкоплатци в Афганистан. Нещо повече! А. Меркел си позволява да повдигне въпроса пред американския елит, че покровителството на американските служби над косовските големи наркотрафиканти и пречките, които американските военни създават на германските служби да се занимават с косовската мрежа на наркоканалите към Германия, вече е **неприемлива** за германското правителство, защото то преценява двойното увеличение на потребление на наркотици в Германия за **рисково** за страната.

3.5. Агресивността на англосаксонския и в частност на американския елит създава сериозни напрежения в отношенията на САЩ и **Русия**, чиято ягrena мощ е съизмерима с американската. Капиталът не търпи национални граници. Гигантските невъзобновяеми и особено **възобновяеми** природни ресурси на Русия – гървесина и слаководна вода, са **неустойчиво привлекателни** за най-могъщите световни капитали. Ето защо англосаксонският елит се стреми да постави във васална зависимост **обкръжаващите** Русия страни – например бившите "социалистически" страни от Централна и Източна Европа, Средноазиатските страни, Украйна, Грузия и пр. Чрез враждебната към Русия политика на местните елити и чрез американските военни бази се оказва натиск за отстъпки върху руския елит, оказва се натиск американските корпорации да бъдат допуснати за експлоатация на огромните невъзобновяеми и възобновяеми природни ресурси на Русия. Една от най-важните стъпки в засилване на натиска е дислоциране на **"противоракетна система"** в европейските страни, граничещи с Русия. В България също ще се дислоцират елементи

¹⁹ По време на Втората световна война нашият политически елит "на майтап" обявява война на САЩ и Англия. На "майтап" предоставя българската територия и ресурси на Германия за войната ѝ срещу СССР. Впоследствие с "изненада" установява, че обектите на нашата агресия – САЩ, Англия и СССР, не разбират нашия "майтап".

на тази "противоракетна" система. Това създава **нови – значителни рискове**, за сигурността на нашата държава. Защо?

3.6. Защото ставаме непосредствена цел на руските стратегически ядрени сили. А това не е "шега работа". Сегашният български елит за съжаление продължава една вековна традиция на българските политици. Те с "лека ръка", **"на майтап"** започват агресивни войни, считайки, че нашите "врагове" също ще възприемат "на майтап" нашата агресия. Например след Балканската война българският политически елит има нагласа, че ние сме "много страшни", и ако нападнем бившите си съюзници, те ще се "осъзнаят", ще се "стреснат" и ще ни отстъпят спорните територии. Нашите политици нападат бившите ни съюзници **"на майтап"**, колкото те да се "осъзнаят". Но се оказва, че бившите ни съюзници съвсем не "на майтап" възприемат нашата агресия. Всеки знае какви са трагичните резултати и националната катастрофа от "майтапчийството" на българския политически елит в разпалването на Междусъюзническата война. Същото се повтаря през Първата световна война. Същото се повтаря и през Втората световна война¹⁹. Резултатите от "майтапчийството" на българския политически елит са безкрайни мъки, глад, мизерия, човешки жертви и национални катастрофи. И сега наследниците на бившия "майтапчийски" политически елит се възмущават защо е имало "Народен съд"! Имало е Народен съд, защото стремежът на новия политически елит, ядро на който е комунистическият елит, да укрепи властта си, се е опирал на широко обществено мнение, отказващо да приеме "на майтап" преживените многогодишни мъки, глад, мизерия, жертви и т.н.²⁰ Нещата се повтарят и сега. Сегашните

политици "на майтап" ни вкараха в агресивния блок НАТО, на "майтап" нашите войски участват вече в няколко ужасни войни, на "майтап" участваме в прикритата война срещу Русия. Дали обектите на нашата агресия този път ще разберат нашето "майтапчийство", не знаем. Но не изключваме участието ни в агресивни войни пак да доведе до национална катастрофа. Дано да бъркаме!

Послесловие

Този текст е предаден в редколегията на сп. "Икономически алтернативи" в края на юли 2011 година. Но още в началото на август същата година започва дълговата криза на САЩ, която поставя на "нокти" целия свят. Нашите лоши опасения се сбъднаха. Ето защо, със съгласието на редколегията, прибавяме това "Послесловие". В него накратко фиксираме какви нови моменти възникнаха в резултат на дълговата криза.

Дълговата криза експлицира следните факти:

1. Печатането на долари за "спасяване" на американската банкова система не е достатъчно за "измъкване" от кризата. И това е естествено – взривеният овеществен човешки труд неколкостранно надвишава по стойност напечатаните долари. Ето защо – след дълги "пазарлъци", демократи и републиканци се разбраха да се напечатат допълнително между 2,1 и 2,4 трилиона долара на три етапа до 2013 година. Заедно с предходните суми, това количество напечатани долари вече е съизмеримо със стойността на взривения човешки труд.

2. Икономистите вече започнаха да се "госещат", че икономическата политика на американския елит води до "загънена улица". Все по-чести са изказванията, че увеличаването на дефицита (който въпреки това е новата вълна на напечатани долари над-

²⁰ Друг е въпросът – имало ли е по-добър вариант. Трудно е да се отговори. По-добър ли е например сръбският вариант? Цената на доблестта и жертвоготовността на сръбския народ и елит им струва 2 милиона жертви. Това ли е по-добър вариант?

Дискусия

хвърли БВП на САЩ за 2010 година) увеличава съществено предпоставките за опасна вълна на инфлация и нова рецесия, тоест второ дъно на световната криза.

3. Китайският и руският елити (Китай е най-засегнат от американска политика, защото притежава най-голяма сума – 1,2 трилиона долара, американски държавни облигации, а Русия е основен обект на американска агресия) ясно декларираха несъгласието си светът да плаща американската бруталност. Китайската информационна агенция Синхуа разпространи следното съобщение в световното публично пространство: "След разпада на Съветския съюз САЩ останаха единствената супердържава, която продължава да укрепва военната си мощ, без да мисли за колосалната цена на това. Вашингтон продължава да се намесва в международната политика, да разпространява своята хегемония без оглед на това дали икономиката на страната може да си го позволи. Пример за това са военните операции в Афганистан и Ирак. И ето, че дойде време САЩ, сблъскали се с икономически сътресения, да помислят за своята деспотична политика и своите постъпки."²¹

4. Не по малко остър е и Путин. Той обвинява САЩ, че живеят "като паразит" върху световната икономика. "Те (американците) живеят на кредит, над възможностите си и прехвърлят част от тежестта (на дълга си) върху световната икономика. Съединените щати паразитират върху световната икономика, използвайки монополното положение на долара."²²

Да се надяваме, че осмислянето на рисковете за световната икономика и международните отношения от агресивността на англосаксонските елити ще окаже някакво влияние върху американската политика! Защото в обратния случай перспективите са твърде, твърде мрачни.

Литература:

1. Ангелов, И., Световната икономическа криза и България, (2010) В: "Световната криза и икономическото развитие", Сборник доклади от юбилейна международна научна конференция, Том 1, изд. "Наука и икономика", Икономически университет Варна.
2. Брогел, Ф. (2005) "Световното време", изд. "Прозорец", С.
3. Величкова Н., Ч. Русев, Т. Якова. (1991) Теория на статистиката и статистика на вътрешната търговия. ИК "Галактика", Варна.
4. Колев, Бл. (2008) Икономическа култура, УИ "Стопанство", С.
5. Маркс, К. По еврейския въпрос, Съчинения, т. 1.
6. Сапир, Ж., Завърщането на протекционизма и яростта на неговите противници, Монг дипломатик, март 2009 г.
7. "САЩ пред фалит след провал на преговорите за дълга", в. "Труг", 24 юни 2011 г.
8. Aviva Aron-Dine, Isaac Shapiro. (2007) "Share of National Income Going to Wages and Salaries at Record Low in 2006", Center on Budget and Policy Priorities, Вашингтон, 29 март 2007 г.
9. Budget of the United States Government: Historical Tables Fiscal Year 2010. <http://www.gpoaccess.gov/usbudget/fy10/hist.html>
10. Naidenov, G., K. Haralampiev. (2007) Cyclic Recurrence of Foodstuffs and Non-foodstuffs Price Level in Bulgaria during XX Century. Economic Alternatives, Vol. 7, pp. 127-132.
11. Sharp, T. (2009) Current U.S. Defense Spending vs. Spending Since 1948. http://arm-scontrolcenter.org/policy/securityspending/articles/022609_fy10_topline_growth_since48/
12. United States Department of Defense. (2009) National Defense Budget Estimates for FY 2010. http://comptroller.defense.gov/defbudget/fy2010/Green_Book_Final.pdf
13. Wikipedia. List of Presidents of the United States. http://en.wikipedia.org/wiki/List_of_Presidents_of_the_United_States

²¹ 09.08.2011 г., Пекин, Китай, <http://www.blity.bg/news/article/115301>, БЛИЦ Новини – Китай нападна САЩ заради деспотична политика, 12.08.2011 г.

²² В. "Труг", 03.08.2011 год., Путин: САЩ са паразити, стр. 26.